

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА ТА ДЕМОГРАФІЯ

УДК 330.341.2:316

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ЕВОЛЮЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ

© 2017 ЖУКОВА Л. М.

УДК 330.341.2:316

Жукова Л. М.

Соціальні чинники еволюції державних інститутів

Метою статті є комплексне дослідження соціальних чинників еволюції державних інститутів. Аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених, було розглянуто процес трансформації інститутів держави з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку України та впливу інституціональних змін на соціальні вимоги суспільства. Під час дослідження виявлено, що одним із головних чинників соціальної еволюції є культура взаємин держави, бізнесу та суспільства. Проаналізовано закономірну та суперечливу взаємодію цих суб'єктів, оскільки за їх рахунок формується економіка, що націлена на відтворення соціальних ресурсів і забезпечення як стабільності соціальної системи, так і динамічності її розвитку. Визначено, що в Україні існує нагальна потреба в розробці комплексної стратегії соціально-економічного розвитку, яка би містила в собі конкретні заходи, здатні забезпечити підвищення рівня життя громадян, формування конкурентоспроможної економіки, успішне інтегрування у світовий та європейський простір. Обґрунтовано, що систему відносин «державна – бізнес – суспільство» має бути переглянуто з огляду на зростання значущості як соціальних цінностей, так і бізнес-спільноти перед викликами глобалізації. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є обґрунтування стратегічних цілей державної соціальної політики як багаторівневої і багатофункціональної системи, яка зможе забезпечити соціально-економічний розвиток країни шляхом активізації людського капіталу та максимальної реалізації його інноваційного потенціалу.

Ключові слова: соціальна еволюція, державні інститути, соціальна політика корпорацій, домогосподарства, громадянське суспільство.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 15.

Жукова Лариса Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів та кредиту, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: lnzhukova@mail.ru

УДК 330.341.2:316

UDC 330.341.2:316

Жукова Л. Н. Социальные факторы эволюции государственных институтов

Целью статьи является комплексное исследование социальных факторов эволюции государственных институтов. Анализируя, систематизируя и обобщая научные труды многих ученых, рассмотрен процесс трансформации институтов государства с учетом особенностей социально-экономического развития Украины и влияния институциональных изменений на социальные нужды общества. В результате исследования выявлено, что одним из основных факторов социальной эволюции является культура взаимоотношений государства, бизнеса и общества. Проанализировано закономерное и противоречивое взаимодействие этих субъектов, поскольку за их счет формируется экономика, нацеленная на возрождение социальных ресурсов и обеспечение как стабильности социальной системы, так и динамичности ее развития. Определено, что Украина нуждается в безотлагательной разработке комплексной стратегии социально-экономического развития, которая бы включала конкретные мероприятия, способные обеспечить повышение уровня жизни граждан, формирование конкурентоспособной экономики, успешное интегрирование в мировой и европейский простор. Обосновано, что система отношений «государство – бизнес – общество» должна быть пересмотрена с позиции усиления значимости как социальных ценностей, так и бизнес-сообщества перед вызовами глобализации. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является обоснование стратегических целей государственной социальной политики как многоуровневой и многофункциональной системы, которая сможет обеспечить социально-экономическое развитие страны путем активизации человеческого капитала и максимальной реализации его инновационного потенциала.

Zhukova L. M. Social Factors of the Evolution of State Institutions

The aim of the article is a comprehensive study of social factors in the evolution of state institutions. By analyzing, systematizing and summarizing the scientific works of many scientists, the process of transformation of state institutions is considered in view of the features of Ukraine's social and economic development and the impact of institutional changes on the social needs of society. As a result of the research, it is revealed that one of the main factors of social evolution is the culture of relations between the state, business and society. The logical and contradictory interaction of these subjects is analyzed, since based on them there formed an economy aimed at reviving social resources and ensuring both the stability of the social system and the dynamism of its development. It is determined that Ukraine requires urgent development of an integrated socio-economic development strategy that would include specific measures that can ensure improvement of the living standards of citizens, creation of a competitive economy, successful integration into the world and European space. It is substantiated that the system of relations "state – business – society" should be revised from the position of strengthening the importance of both social values and the business community facing the challenges of globalization. Prospects for further research in this area are justification of the strategic goals of the state social policy as a multi-level and multifunctional system that can ensure the country's social and economic development by activating human capital and maximizing its innovative potential.

Keywords: social evolution, state institutions, social policies of corporations, households, civil society.

Fig.: 1. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 15.

Ключевые слова: соціальна еволюція, державні інститути, соціальна політика корпорацій, домогосподарство, громадянське суспільство.

Рис.: 1. Табл.: 1. БИБЛ.: 15.

Жукова Лариса Николаевна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів і кредиту, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: lnzhukova@mail.ru

Zhukova Larisa M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance and Credit, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: lnzhukova@mail.ru

Вступ. Аналіз соціальних чинників еволюції державних інститутів є важливим науковим завданням, адже дозволяє не лише визначити поточний стан, але й передбачити можливі сценарії розвитку інституційного статусу держави. Це дослідження особливо важливе в період змін і реформ, які проводяться у країні, оскільки вони виступають своєрідними індикаторами соціально-економічного стану суспільства та дозволяють відстежити реакцію населення на об'єктивні процеси, зокрема, вплив економічних трансформацій на соціальний статус і самопочуття населення.

Ефективне функціонування сучасного ринку перебуває у прямій залежності від узгодженої взаємодії його суб'єктів, які вступають у різного роду економічні відносини. Нині міцніє усвідомлення того, що для успішного розвитку ринкові відносини повинні бути укорінені в широкий контекст соціальних цінностей. Перерозподіл відповідальності за розвиток соціальної сфери передбачає співіснування трьох основних інституціональних агентів: держави, бізнесу та домогосподарств.

Різноманіття підходів до аналізу соціальних чинників еволюції державних інститутів знайшло своє відображення в трудах зарубіжних учених: Г. Боуена, Т. Бредгарда, К. Девіса, П. Друкера, Дж. Елкінгтона, А. Керолла, Д. Муна, М. Фрідмана та багато інших. У той же час в Україні лише в останні роки почали приділяти увагу цьому питанню та робити перші кроки на шляху формування власного бачення щодо трансформації державних інститутів з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку нашої держави. Серед вітчизняних дослідників цього напрямку можна назвати В. Гейця, А. Гальчинського, А. Гриценка, Б. Кваснюка, Е. Лібанову, В. Співак, О. Яременка та ін. Однак більшість робіт вітчизняних науковців являють собою або ж емпіричні дослідження еволюції соціальної сфери інститутів держави, або ж вивчення окремих проявів впливу інституціональних змін на соціальні вимоги суспільства. При цьому багаторічні напрацювання закордонних учених або повністю ігноруються, або ж використовуються фрагментарно. Тому головна мета цієї статті полягає у проведенні комплексного дослідження соціальних чинників еволюції державних інститутів.

Найбільш значущим напрямком у розвитку теорії соціальних змін є абсолютизація ролі державних інститутів, «особливо тих, які володіють невід'ємною прерогативою здійснювати зміни та навіть примушувати до них» [1, с. 244]. У результаті на перший план висунулися проблеми соціальних інститутів, служб і їх привілеїв і можливостей.

В епоху глобалізації, яку зараз переживає суспільство, неможливо прогнозувати розвиток тієї або іншої країни без урахування впливу світового економічного, політичного

й інформаційного середовища, оскільки саме вона встановлює розвитку суспільства зовнішні, не залежні від нього вимоги та обмеження, і створює той «коридор можливостей», у яких це суспільство буде розвиватися [2, с. 40].

На сучасному етапі розвитку України одним із головних чинників, що визначає перспективи соціальної еволюції, є культура взаємин держави, бізнесу та суспільства в напрямку посилення соціальної спрямованості ринкової економіки. На стику взаємодії цих акторів формується економіка, механізми якої повинні сприяти вирішенню соціальних проблем у системі ринкових відносин. Такий діалог може ефективно розвиватися тільки на основі зближення позицій щодо стратегічних проблем розвитку, пошуку консенсусу щодо пріоритетів і меж зростання.

Значимо, що найважливіші напрями внутрішньої політики держави пов'язані з відтворенням соціальних ресурсів і забезпеченням як стабільності соціальної системи, так і динамічності її розвитку. І саме ці питання покликана вирішувати соціальна політика, яка реалізується шляхом вжиття соціальних заходів і здійснення програм, ініційованих державою, а також приватними корпораціями та громадськими організаціями.

Світовий досвід переконливо свідчить, що корпорації мають переваги порівняно з іншими організаційно-правовими формами підприємництва, а корпоративний сектор як інститут держави є досить вагомим і впливає на суспільні й економічні відносини.

Сучасний період розвитку суспільних відносин характеризується тим, що в світі відбулося переосмислення ролі корпоративного сектора в розвитку економіки та соціальної політики. Зі збільшенням країн, які переймають ринкові підходи до соціальної політики, підвищується усвідомлення важливості корпорацій для економіки конкретної країни та добробуту громадян. Адже відносини власності, які формуються в корпоративному секторі економіки, – це соціально-економічні відносини, які зумовлюють історичну специфіку економічної системи, її соціальну структуру, систему влади.

Створення належних умов функціонування суб'єктів корпоративних відносин, сприяння підвищенню ефективності їх діяльності, а також залучення інвестицій у національну економіку залежить, перш за все, від застосування високих стандартів корпоративного управління, впровадження механізму захисту прав інвесторів, вибору правильної управлінської та виробничої стратегії, збалансування інтересів учасників корпоративних відносин, поєднання економічної політики з соціальною та їх гармонізація [3, с. 191]. Тому еволюцію політики забезпечення корпоративних інтересів, на наш погляд, доцільно розглядати з пози-

цій реалізації концепції корпоративного громадянства та соціальної політики корпорацій.

Щодо власне терміна «корпоративне громадянство», то корпорація в ньому має розумітися як інститут сучасного соціуму, елемент системи суспільних інститутів. Аналіз діяльності корпорації у термінах корпоративного громадянства можна застосовувати лише тоді, коли бізнес свідомо позиціонує себе в системі суспільних і культурних відносин, а не розглядає їх як «зовнішнє середовище» [4, с. 124]. За такого підходу компанія може сама надавати та забезпечувати соціальні права, гарантувати дотримання громадянських прав і виступати одним із каналів реалізації цих прав, оскільки модель корпоративного громадянства визначає роль корпорації як одного з інститутів, що забезпечує громадянські права людей.

Отже, корпорація з позиції корпоративного громадянина разом із представниками держави та громадянського суспільства формулює цінності, здатні забезпечити стійкий розвиток і захист інтересів усіх стейкхолдерів (від англ. *stakeholder* – власник частки, одержувач відсотка, учасник справи), а також закладає ці цінності в основу корпоративного управління.

Матеріальним фундаментом корпоративного громадянства є концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Найбільш помітний прогрес у реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу за останні роки спостерігається саме в напрямку взаємодії корпорації зі стейкхолдерами. Ефективний діалог зі стейкхолдерами розглядається теоретиками як ключовий елемент якісного корпоративного громадянства. Якщо для країн ЄС характерною є тенденція системного бачення проблеми взаємодії корпорації і суспільства, що проявляється у практичній реалізації концепції корпоративного громадянства (благодійність, корпоративне волонтерство, підтримка соціальних програм), то для України серйозною проблемою є дотримання норм взаємодії зі стейкхолдерами. Проблему обумовлює характер законодавчого регулювання відносин «держава – корпорація – суспільство». Ці питання в ЄС давно регулюються законодавчо та знаходяться під пильною увагою численних міжнародних організацій [5], тобто взаємовідносини бізнесу зі стейкхолдерами досягли високого рівня інституціоналізації у рамках розвитку інститутів соціального партнерства. В Україні ж, навпаки, корпоративне громадянство як «поступальний процес руху» від первинних чинників громадянства (сплата податків, забезпечення зайнятості, дотримання законів) до соціальних інновацій (через розвиток взаємодії зі стейкхолдерами) залишається далеким від загальносистемної практичної реалізації. Вітчизняною особливістю є низька легітимність корпоративної власності, пов'язана з відсутністю у корпорацій повноцінного політичного ресурсу для встановлення і підтримки свого суспільного статусу та паритетних відносин із владою, а також із відсутністю довіри між суспільством і бізнесом, що є важливою умовою для конструктивної взаємодії між ними.

В обговоренні викликів глобалізації вагомим чинником, який сприяє просуванню тематики корпоративного громадянства, є розширення впливу транснаціональних корпорацій як провідних суб'єктів світової політики на соціально-економічний розвиток суспільства. Саме в цьо-

му контексті корпоративне громадянство розглядається як елемент системи взаємовідносин у суспільстві, в рамках якої корпорації беруть на себе частину функцій держави із забезпечення та захисту громадянських і соціальних прав населення. Це відбувається у випадку, коли цю функцію держава виконує не повною мірою або не виконує зовсім. Ця роль транснаціональних корпорацій сьогодні особливо актуальна у країнах, що розвиваються.

Інтеграція України до соціального простору ЄС вимагає осмислення нових важелів дієвості моделі корпоративного громадянства в українських реаліях. У цьому зв'язку постає питання про якість інститутів соціального розвитку. Успішна політика соціальної якості здатна забезпечити стабільну генерацію високоякісного людського та соціального капіталу [6]. Враховуючи відповідну європейську практику в контексті завдань і потенційних соціальних ризиків виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, наша держава потребує нового формату та сучасних підходів соціальної політики в напрямку поетапного переходу корпоративного сектора як інституту держави до політики соціальної якості. Для реалізації концепції соціальної якості необхідне макроекономічне підґрунтя, прибутковий розвиток країнам, та створення відповідного інституційного середовища для ефективного розвитку державних інститутів.

У колі дослідження соціальних чинників еволюції державних інститутів досить важливе значення мають домогосподарства. За сучасних умов цивілізаційного розвитку домогосподарство займає провідну роль у соціально-економічній системі. В умовах ринкової економіки воно є, насамперед, постачальником виробничих ресурсів і споживачем різноманітних благ, а також безпосередньо тією чи іншою мірою продукує національний продукт. Водночас домогосподарство фокусує у собі той соціальний інститут, якому належить основоположна роль у відтворенні суспільства в сукупності усіх його характеристик [7, с. 104]. Таким чином, домогосподарство виступає домінуючим інститутом розвитку господарчої системи. Це означає, що економічна поведінка домогосподарства у ринковому середовищі повсякчас детермінована множиною різнопланових чинників (соціальних, психологічних, історичних та інших), роль і значення яких залежить від рівня економічної культури і загалом цивілізованості певного соціуму.

У широкому розумінні домогосподарство розглядають як економічну макросистему, яка характеризується поняттями «індивід» та «сім'я», але при цьому не тотожна їм, оскільки може складатися як з одного індивіда, так і з кількох сімей.

На думку С. Тютюнникової та Н. Можайкіної, домогосподарство – це основна соціально-економічна одиниця відтворення людського капіталу, яка через систему спільно-роздільних відносин реалізує свій ресурсний потенціал із метою спільного ведення господарства і всестороннього розвитку особистості. Домогосподарство приймає соціально-економічну спрямованість, оскільки передбачає розгляд сім'ї у господарському аспекті, де на перший план висуваються господарсько-економічні характеристики, економічні зв'язки, що об'єднують людей у малу групу [8, с. 28].

Зазначимо, що сім'я являє собою невід'ємну складову життєдіяльності суспільства й відтворення населення. Це один із найдавніших соціальних інститутів, який, змінюючи свої форми, зберігався в умовах усіх відомих цивілізацій і культур.

Сучасна сім'я являє собою інститут, який у процесі еволюції увесь час перебуває під тиском соціально-економічних змін і невпинно змінюється. Як структуроформуюча система суспільного життя сім'я фокусує всі кардинальні зрушення, що відбуваються у соціумі, та містить у собі могутній потенціал впливу на процеси суспільного розвитку. Як свідчить історичний досвід, потреби функціонування інституту сім'ї завжди були і є одним із значущих факторів соціальних змін, а її роль як важливого буфера між індивідами та соціальними змінами зростає саме у кризові періоди [9, с. 5]. Своєю чергою, на інститут сім'ї відповідним чином впливає держава, регулюючи інституціональне середовище, в якому функціонує сім'я, трансформуючи його у сприятливе для розвитку сім'ї напрямі чи, навпаки, унеможливаючи повноцінне виконання основних функцій сім'ї.

Державна сімейна політика виступає основним механізмом впливу держави на сім'ю, його засадничою основою, що передбачає, насамперед, посилення економічного потенціалу домогосподарств, поліпшення рівня та якості їх життя, забезпечення рівних можливостей для усіх категорій сімей, відповідного соціального захисту їх добробуту. При цьому державна сімейна політика неможлива без

організаційного механізму її здійснення, тобто без системи інститутів влади й управління у взаємодії з органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, діяльність яких спрямована на вирішення проблем функціонування та розвитку домогосподарств [9, с. 229].

У забезпеченні гідного рівня життя та формуванні доходів населення вагомого значення набувають фінанси домогосподарств. Становлення домогосподарств України як повноправних учасників фінансових відносин визначає їх більшу незалежність і самостійність, зокрема, у напрямку забезпечення свого існування та розвитку. Це необхідно враховувати при розробці як економічної політики взагалі, так і соціальних стандартів і гарантій зокрема.

Домогосподарство залучається до фінансових відносин і стає їх невід'ємною складовою через формування грошових потоків. Ці потоки пов'язують домогосподарство з іншими учасниками, створюють умови для належного розвитку та задоволення потреб членів цього утворення та складають матеріальну основу фінансів домогосподарств. Одним із таких учасників є держава [10, с. 145], адже саме держава в особі уповноважених органів за допомогою низки економічних важелів має безпосередній вплив на стан функціонування фінансів домогосподарств, зокрема, через встановлення соціальних стандартів життя населення (рис. 1), що має безпосередній вплив як на формування доходів, так і щодо можливості та необхідності здійснення витрат домогосподарствами.

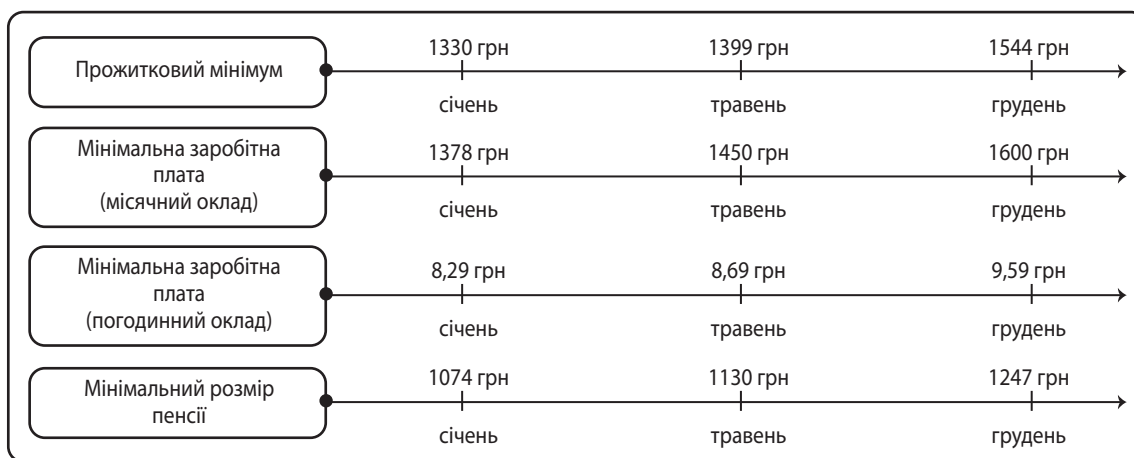

Рис. 1. Підвищення мінімальних соціальних стандартів протягом 2016 року

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Отже, до визначальних показників, що характеризують рівень життя населення, відноситься показник прожиткового мінімуму, який прийнято вважати «базовим соціальним стандартом», що відображає у вартісному еквіваленті мінімальний набір товарів (продовольчих і непродовольчих) і послуг, які має отримувати індивід задля забезпечення фізіологічних, духовних і соціальних потреб [12].

Проте в сучасних умовах функціонування вітчизняних домогосподарств прожитковий мінімум не виконує покладених на нього функцій і не виступає повноцінним індикатором, що відображає першочергові потреби та вартісний еквівалент можливості їх забезпечення [13].

Отже, функціонування домогосподарств як основного осередку відтворення громадянського суспільства значною мірою залежить від економічного забезпечення їх життєдіяльності та розвитку. У складному соціально-економічному механізмі одним із показників стану суспільної свідомості є соціальне самопочуття населення. Фахівці Інституту соціології НАН України визначають соціальне самопочуття людини через міру задоволення її соціальних потреб, які, своєю чергою, є похідними від наявної в суспільстві системи соціальних благ, виробництва та їх розподілу. Чим сильніше людина відчуває брак певних соціальних благ, тим гіршим є її соціальне самопочуття [14].

Визначення загального рівня соціального самопочуття населення України наочно демонструє рейтинг країн світу за рівнем процвітання та добробуту (табл. 1).

Британський аналітичний центр Legatum Institute з 2006 року оприлюднює щорічний рейтинг країн за рівнем процвітання – The Legatum Prosperity Index. Індекс процвітання країн світу – це комбінований показник, який вимірює досягнення країн світу з точки зору їх благополуччя і процвітання в глобальному масштабі. Для визначення найбільш багатих і щасливих держав фахівці інституту враховують вплив різних факторів, що включають рівень доходу населення, кількість людей, зайнятих на постійній роботі, рівень інтернет-безпеки тощо.

У 2015 році Україна в рейтингу зайняла 70 позицію серед 142 країн світу, але у 2016 році – 107 позиція серед 149 країн. Зниження позиції України у 2016 році пов'язано як із внутрішніми проблемами, так і з зовнішніми викликами (геополітична невизначеність, дестабілізація суспільства, загрози суверенітету та ін.). Отже, Індекс процвітання України показує, що в економічному плані держава розвивається повільно (85 місце). Україна випередила Зімбабве та Південну Африку, відстала від Уганди, Туреччини та Росії. Проте непогані результати маємо у сфері освіти – 45 місце. Найбільший дефіцит у сфері управління – 128 місце, відстаючи від Уганди та В'єтнаму, безпеки – 134 місце після Південної Африки, Зімбабве та В'єтнаму, 93 місце – за рівнем особистої свободи.

На цьому фоні зазначимо, що зміни суспільно-політичного устрою країни проходять складно та суперечливо. У кожній зі сфер суспільства визначилися найбільш больові та вразливі точки, що становлять певну загрозу подальшому розвитку суспільства, виступають як бар'єри та гальма на шляху його подальшого поступу. Фіксація і ана-

ліз таких точок напруги є необхідною умовою проведення своєчасних заходів із боку влади та неурядових організацій, спрямованих на їх подолання. Однією із таких площин, у якій визначаються явища напруги, є суспільна свідомість. В ній відбиваються узагальнені емоційно-почуттєві реакції, оцінки, думки та настрої як населення країни в цілому, так і окремих його груп щодо різноманітних суспільних явищ, процесів та інститутів.

Висновки. Інститути держави з часів незалежності України посідають важливе місце в суспільному розвитку. Усвідомлюючи вагу та важливість дослідження еволюції державних інститутів, зазначимо, що базовими є соціально-економічні та соціально-політичні процеси. Основними чинниками розвитку будь-якого процесу є поведінка та відносини, що складаються між державою, бізнесом і суспільством.

Україна не може похвалитися високим рівнем розвитку державних інститутів, оскільки у сучасних реаліях українського суспільства тристоронні відносини держави, бізнесу та суспільства щодо соціальної сфери не сприймаються як триєдина модель. Спадкове сприйняття ролі першого компонента як виключного носія якості вирішення соціальних питань накладає на державні владні структури майже стовідсоткову відповідальність за усунення недоліків ринкової системи в цій сфері, що суттєво відрізняється від тенденцій в економічно розвинених країнах.

Події останніх років, особливо у сфері загострення соціально-політичних процесів, дозволяють дійти висновку про те, що Україна потребує певних перетворень на базовому рівні (формування приватної власності, розвиток кредитно-фінансових відносин тощо), зміни інституційної надбудови суспільства. При цьому існує нагальна потреба в розробці комплексної стратегії соціально-економічного

Таблиця 1

Рейтинг України за рівнем процвітання порівняно з ТОП-10 найуспішніших країн світу в 2015–2016 рр.

2015 рік		2016 рік											
Рейтинг	Країна	Рейтинг	Країна	Економіка	Підприємництво	Управління	Освіта	Охорона здоров'я	Безпека	Особисті свободи	Соціальний капітал	Екологія	Інтегральний індекс
1	Норвегія	1	Нова Зеландія	1	2	2	15	12	19	3	1	13	79,28
2	Швейцарія	2	Норвегія	7	10	3	5	13	6	11	6	5	78,66
3	Данія	3	Фінляндія	12	8	1	3	21	18	8	11	2	78,56
4	Нова Зеландія	4	Швейцарія	4	9	6	1	3	8	18	16	8	78,10
5	Швеція	5	Канада	13	3	9	14	16	22	2	3	19	77,67
6	Канада	6	Австралія	15	7	13	4	8	20	12	2	14	77,48
7	Австралія	7	Нідерланди	2	14	4	2	5	12	7	13	36	77,44
8	Нідерланди	8	Швеція	3	13	5	13	6	10	14	18	9	77,43
9	Фінляндія	9	Данія	6	11	7	12	23	5	13	7	18	77,37
10	Ірландія	10	Великобританія	10	5	11	6	20	13	15	12	10	77,18
70	Україна	107	Україна	85	97	128	45	111	134	93	135	112	52,59

Джерело: сформовано автором на основі [15]

розвитку, яка б включала конкретні цілі та заходи, здатні забезпечити підвищення рівня життя громадян, формування конкурентоспроможної економіки, успішне інтегрування у світовий та європейський простір. Таким чином, система відносин «держава – бізнес – суспільство» має бути переглянута з огляду на зростання значущості як соціальних цінностей, так і бізнес-спільноти перед обличчям викликів глобалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Штомпка П. Соціологія соціальних змін/за ред. В. А. Ядова. М.: Аспект Прес, 1996. 416 с.
2. Кирвель Ч. С. Причинні фактори соціальної еволюції. *Вісник Хродзенського державного університету ім. Янки Купали*. Серія 1. 2004. № 4 (29). С. 31–46.
3. Птащенко Л. О. Місце соціальної політики в корпоративному управлінні. *Комунальне господарство міст*. 2009. Вип. 89. С. 190–194.
4. Хома Н. М. Корпоративне громадянство як форма взаємодії держави, бізнесу та суспільства. *Панорама політологічних студій: наук. вісник РДГУ*. 2013. Вип. 11. С. 122–129.
5. Дубняк М. О. Політико-соціальні обставини практичної реалізації концепції відповідального корпоративного громадянства. *Молодий вчений*. 2014. № 1 (04). С. 204–207.
6. Бурлай Т. В. Політика соціальної якості в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 4. С. 81–95.
7. Станкевич Ю. Ю. Соціальні аспекти функціонування вітчизняного домогосподарства як суб'єкта ринкової економічної системи. *Український соціум*. 2010. № 3. С. 104–111.
8. Тютюнникова С. В., Можайкіна Н. В. Домогосподарство як суб'єкт ринкової трансформації: монографія. Полтава: SKAITEK, 2010. 156 с.
9. Лібанова Е. М., Курило І. О., Аксьонова С. Ю. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку: кол. монографія. Київ: Основа-Принт, 2009. 249 с.
10. Коцюрубенко Г. М. Соціальні стандарти та їх вплив на фінанси домогосподарств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 3 (15). С. 145–149.
11. Підвищення мінімальних соціальних стандартів протягом 2016 року // Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
12. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV // База даних «Законодавство України»/ Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-14>
13. Пищуліна О. М. Зміна методики розрахунку прожиткового мінімуму – крок до реформування соціальної політики. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 1 (10). С. 106–114.
14. Соціальне самопочуття, настрої та ціннісні орієнтації населення України. URL: <http://www.old.niss.gov.ua/Table/51006/socypolog.htm>
15. The Legatum Prosperity Index 2015–2016. URL: <http://www.prosperity.com/globe/ukraine/>

REFERENCES

- Burlai, T. V. "Polityka sotsialnoi yakosti v konteksti Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS" [A policy of social quality in the context of the Association Agreement between Ukraine and the EU]. *Ekonomika i prohnouzuvannia*, no. 4 (2015): 81-95.
- Dubniak, M. O. "Polityko-sotsialni obstavyny praktychnoi realizatsii kontseptsii vidpovidalnoho korporatyvnoho hromadianstva" [Political and social circumstances of the practical implementation of the concept of responsible corporate citizenship]. *Molodyi vchenyi*, no. 1 (04) (2014): 204-207.
- Khoma, N. M. "Korporatyvne hromadianstvo yak forma vzaimodii derzhavy, biznesu ta suspilstva" [Corporate citizenship as a form of interaction between government, business and society]. *Panorama politolohichnykh studii*, no. 11 (2013): 122-129.
- Kyrylo, Ch. S. "Prychynni faktory sotsialnoi evoliutsii" [Causal factors of social evolution]. *Visnyk Hrodzenskoho derzhavnogo universytetu im. Yanky Kupaly. Serii 1*, no. 4 (29) (2004): 31-46.
- Kotsiurubenko, H. M. "Sotsialni standarty ta yikh vplyv na finansy domohospodarstv" [Social standards and their impact on the finances of households]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menezhmentu i biznesu*, no. 3 (15) (2011): 145-149.
- Libanova, E. M., Kurylo, I. O., and Aksyonova, S. Yu. *Simia ta simeini vidnosyny v Ukraini: suchasnyi stan i tendentsii rozvytku* [The family and family relations in Ukraine: current state and development trends]. Kyiv: Osнова-Prynt, 2009.
- [Legal Act of Ukraine] (1999). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-14>
- Ptashchenko, L. O. "Mistse sotsialnoi polityky v korporatyvnomu upravlinni" [The place of social policy in corporate governance]. *Komunalne hospodarstvo mist*, no. 89 (2009): 190-194.
- "Pidvyshchennia minimalnykh sotsialnykh standartiv protiahom 2016 roku" [Raising the minimum social standards for 2016]. Uriadovyi portal: yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy. <http://www.kmu.gov.ua/>
- Pyshchulina, O. M. "Zmina metodyky rozrakhunku prozhytkovoho minimumu - krok do reformuvannia sotsialnoi polityky" [The change in the method of calculation of a living wage is a step toward social policy reform]. *Stratehichni priorytety*, no. 1 (10) (2009): 106-114.
- Shtompka, P. *Sotsiologiia sotsialnykh zmin* [Sociology of social change]. Moscow: Aspekt Pres, 1996.
- Stankevych, Yu. Yu. "Sotsialni aspekty funktsionuvannia vitchyznianoho domohospodarstva yak subiekta rynkovoї ekonomichnoi systemy" [Social aspects of functioning of the domestic household as a subject of market economic system]. *Ukrainskyi sotsium*, no. 3 (2010): 104-111.
- "Sotsialne samopochuttia, nastroi ta tsinnisni oriientatsii naselennia Ukrainy" [Social well-being, mood and values of the population of Ukraine]. <http://www.old.niss.gov.ua/Table/51006/socypolog.htm>
- Tiutiunnykova, S. V., and Mozhaikina, N. V. *Domohospodarstvo yak subiekt rynkovoї transformatsii* [The household as the subject of market transformation]. Poltava: SKAITEK, 2010.
- "The Legatum Prosperity Index 2015-2016" <http://www.prosperity.com/globe/ukraine/>